

# # POČTAJ BÓH

## ČASOPIS EVANGELSKÍCH SERBOŮ

12. číslo

Budyšin, december 1969

Lětnik 19

### Wjesel a zraduj so, Cionska džowka; přetož hlej, ja přińdu a chcu při tebi bydlić, praji Knjez

Sacharja 2, 10

Tuťa přez ert profeta wěšćena wjesolosc a radosc je so dopjelnila. Hody to nam připowědaja. W hodownym scěnju na spočatku pola swjateho Jana steji napisane: „W spočatku bě to slowo, a to slowo bě pola Boha, a Bóh bě to slowo. — A to slowo scini so čělo a bydleše mjez nami, a my widzachmy jeho krasnosć jako krasnosć jeničkeho narodzeného Syna wot Wótca, polne hnady a prawdy.“ (Jana 1, 1, 14) Tak tudy swj. Jan hodowny podawk a hodowne potajnstwo wopisuje.

Haj, njewidzomny, daloki, cuzy Bóh, kiž je cyle hnaši hač hewak něchtó abo něšto na zemi, je tutón swět a na tutym swěće swój lud tak hódnoćil, zo je so přez to, štož je so k hodam stalo, jako so Chrystus narodži, tu zasydlil a hospodu, haj samo bydlo wzał mjez nami. Přetož Jezus Chrystus je bliskosć, je přítomnosć Boža pola nas. Bóh sam „bydli w swětle, do kotrehož ničtó njemóže stupić“. (1. Tim. 6, 16) A Jezus Chrystus je pruha tutoho swěta, kiž nam swěći. „W nim je žiwjenje, a to žiwjenje bě swětlo čłowjekow. A swětlo swěćeše w čěmnosci, a čěmnosć jo njeje zapřijala.“ (Jana 1, 4, 5) Tak je naš Měrcin Luther a po nim tež naš Michal Frencl přeložil. Ale grjekske slowo, kotrež na kóncu stejí, móžemy tež hinak přeložić, mjenujcy nic ze serbskim slowom „zapřijeć“, štož ma čmowy, pesimistiski zynk, ale tež z „přewinyć“, tak réka poslednja sada: „A čěmnosć jo njeje přewinyla!“ Swětlo je sylniše, jasnije hač čěmnosć. Hdyž slóněko schadza, so wša čma a mrokota zhubjuje. Wězo ma Lutherowy a Frenclowy přeložk tež swoje dobre prawo; wo tym pozdžišo řečimy. Ale najprjedy njechamy wšej prawej a woprawnej hodownej wjesolosci wobarać, kaž je to Sacharja zwuraznil: „Wjesel a zraduj so, Cionska džowka!“ Abo tak znamy jo z Haendeloweho wulkeho, krasneho oratorija „Mesias“, zeserbšćene wot Jana Waltarja:

Wyskaj, džowka Cionska,  
wjesel so, Jerusaleml!  
Hlej, twój kral a Zbóžnik dže,  
k tebi z měrom zachadza.

Dyrbju hakle na to dopomnić, zo w přenjeji hodownej powěsći Boži jandžel wulke wjesele připowědaše, „kotrež so wšemu ludu dóstanje; přetož wam je so džensa Zbóžnik narodžil, kotryž je Chrystus tón Knjez“ (Luk. 2, 10, 11)? A Bethlehemska hródz, do kotrejež pastyrjo, kotrymž tute słowa najprjedy plačachu, krótko pozdžišo zastupichu, běše — to skoro njeje wěrić — Bože bydlo na zemi! Michal Domaška tak spěwa:

Knjez swěta nětko so přibližuje,  
wón w niskosci pak zjewi so.

Abo prjedawši Žitawski rektor Christian Keymann to tak wopisuje:

Wjeselće so, wšitcy wěrní,  
wjesel so, štož zamóže,  
na nas Bóh wšo wažil je.  
Wjeselće so jara, swěrní,  
Bóh je nas sam powysil  
a so z nami spřecelil.  
Wjes'le, wjes'le Chrystus plódzi,  
wobara nam wšitkej škódze;  
krasnosć, krasnosć pře wšu krasnosć,  
wón je našich dušow jasnosć.

A to wotpowěduje na kóždy pad, wězo z druhimi slowami, tomu, štož tudy profet Sacharja jako wěšćenje praji: „Wjesel a zraduj so, Cionska džowka; přetož hlej, ja přińdu a chcu při tebi bydlić, praji Knjez.“ Wón je přišo! a je so z tym, zo tudy mjez nami bydli, z nami spřecelil; přetož tajke bydlenje je přecelny akt a fakt našeho Boha. Poprawom dyrbjal zly na nas býć a nas měć za



swojich njepřecelow. A my wěmy, zo so tež wopravdže Boži hněw zjewi nad wšej bjezbóžnosću ludzi, kaž swj. Pawol w listě na Romskich na přěnim a druhim stawje praji. A my sami nimamy nič, njemóžemy žadyn wopor přinjesć, z kotrymž móžemy my Boha a jeho wusprawnjeny hněw nad nami a nad našim hrěšnym wašnjom změrować a spokojeć. Ale „Bóh běše w Chrystusu a zjedna swět sam ze sobu a njepřicpě jim jich hrěchi. — Wón je (přez hody a čichi pjatk) toho, kotryž wo žanym hrěchu nič njewědže, za nas k hrěčeji scinił, zo bychmy my w nim ta prawdosć byli, kotraž před Bohom plaći“. (2. Kor. 5, 19, 21) Wězo, to bóle po čichim pjatku kliněi hač po hodžoch; ale my wěmy, zo runy puć wje-

dže wot žlobika ke križej. A někotry moler Bethlehemskeje hródze je bóle abo mjenje napadnje križ rysował na žlobik. A tež Luther spěwa:

Hlej, to Knjz Chrystus, naš Bóh je,  
kiž wam džě z nuzy pomhać chce,  
wón žada sam waš Zbóžnik być,  
was wot wšitkeho hrěcha zmyć.

A z tym Luther jasnje dopomina w hodownym spěwje přez ert jandžela na skutik wumóženja přez našeho Knjeza a Zbóžnika Jezom Chrysta. Zo chce Bóh tu mjez nami bydlić, to njeleži na tym, dokelž chce to Bóh po swojej woli a hłowje tak měć, tak kaž to druhdy samo-pašni ludžo činja, tež nic tohodla, dokelž je w njebjesach „nuza na wobydlenjach“ — ja wěm zo je absurdne, tak rěčeć —, ale dokelž chce nam pomhać z najwjetšeje nuzy, z hrěcha, a dokelž chce nam blisko być, zo móžemy stajnje k njemu přistupić. —

Jenož jedne je trjeba za nas: Zapřijeć to wšitko dyr-bimy. A něk plaći tola Lutherowy a Frenclowy originalny přeložk. „W nim — w narodženym džěčatku — je žiwjenje, a to žiwjenje bě swětło čłowjekow. A swětło swěćeše w čémnosći, a čémnosć jo njeje zapřijala.“ Čémnosć drje widži swětło, dokelž to njemóžeš přewidzeć, ale wona njemóže zapřijeć. kajke swětło to je a štož wono za nju na sebi ma! Tajke njedorozumjenje přeco a přeco

## Po puću do Egyptowskeje / Hodowna stawizna

Jako swjaty Józef wosnje zhoni, zo dyrbi ze swojej swójbu před zlym kralom Herodašom čeknyć, wubudži Knjezowy jandžel tež wosoła, kotryž tam w hródži běše.

„Stań!“ džeše jandžel, „ty směš knjeni Marju z Knjezom do Egyptowskeje njeseć.“

To so wosołej docyla njelubješe. Wón njeběše pobožny wosoł, skerje trochu zazlobjeny kadla. „Njemóžeš ty to wobstarać?“ znapřećiwi wosoł. „Ty či maš tola křidła, a ja dyrbjju přeco wšitko na chribjeće wlec. A čehodla hnydom do Egyptowskeje? Tak daleko!“

„Wěsće je wěsće!“ džeše jandžel, a to běše tajke hrónčko, kotrež dyr-bješe samo wosoł zrozumić.

Wosoł stupi z hródze. Tola hnydom poča so znowa puzolić, jako wuhlada, što bě swjaty Józef wšitko hromadu znosyl: poslanje za nje-dželnicu a wačok pjelchow za džěčatko, kašćik ze zlotom a dwaj měchaj z kadźidlom a myru, wulki kusk twarožka a sušeneho mjasu — to běchu či pastyrjo sobu přinjesli — a kožany měch z wodu a skónčnje hišće Marju z hólčatkom. A ničto njemóžeše jeho zrozumić, jenož Jezusdžěčatko.

„To je přeco zaso to samsne z tajkim prošerskim ludom! Ničo njejsu sobu přinjesli a nětko z połnymi měchami dale čahnu. Ja tola njejsym rěblowany wóz.“

Wosoł spinaše swój rjap a potom stupi kročeł dale, při wšěm so boješe, zo mólha so wěža na jeho chribjeće spynć. To kaž bě dziwna wěc: Nadobo bě jemu tak lochko. Jemu so zdaše, jako by jeho něchtó njesl. Nimalo wjesele tupotaše wosoł pře wšo překi a to počmje.

To pak zaso dołho njetraješe. Wón poča so znowa mjerzać. „Chcu sebi jow něchtó ze mnu směhi činić?“ pumputaše wosoł. „Njejsym ja jenički wosoł w Bethlehemje, kotryž móže štyri měchi jemjenja naraz njesć?“ Wšón zazlobjeny wosta wosoł nadobo stejo. Njechaše dale hić.

„A jelizo mje nětko hišće nabije, wrjesnu wšón čapar do hrjebje! Tola Józef jeho njebiješe, ně, wón loskotaše jeho za wušomaj: „Stupaj, stupaj“, prošeše swjaty Józef, „bórce pozastanjemy.“

Wosoł zastona a čampaše dale. „A tajki čłowjek je nětko wulki swjaty“, myseše wosoł sam při sebi, „a njewě prawje, kak ma wosoła pohonjować. Čma bě zašla, nowy džěń bě přišoł a slónčko parješe. Józef wuhlada kerčinu, kotraž wuschnyta a połna černjow w puscínje steješe. W jeje chlódku chcyše Józef Mari wotpočink popřeć. Poča wačok z wósłoweho chribjeta wotwjazać, zadžěta wohań, zo by poliwiki nawarił. Wosoł hladaše njedowěrliwje na Józefowe džělo. Čakaše na swoju picu, tola jenož, zo by ju zaccpěl. „To radšo swoju wopuš zezeru, nic pak waše zaprošene syno!“

Tola wosoł njedosta syna, ani horstki słomy; swjaty Józef měješe telko starosće ze swojej žonu a džěčatkom, zo na to zaby. Hnydom pak přińdže wosołej na mysle, zo je pře wšu měru hlódny. Jeho črjewa počachu wóťre korčeć. Jozef hladaše wšón nastróžany wokoło so, hać njesedži něhdže law za kerkom. Mjez-tym bě poliwiki dowarjena, a Marja a Józef ju jědžestaj, džěčatko bu tež nasycene; tola wosoł njeměješe ani stwjelčka. A ničo tam njerosćeše, jenož někotre wósty wosrjědž kamjenjow. „Milosćiwy knježe!“ zlobješe so wosoł a započa wulku narěć na Jezusdžěčatko; to drje běše wóslaca narěć, tola jara wóťromyslna a pře wšu měru jasna wo wšěm, štož ma čerpjaca stwóřba Bohu Knjezej skor-zić. „Ija!“ zabječa na kóncu swojeje rěče, to rěka: „Zawěrnó, tomu tak je!“

Džěčatko sluchaše na wósłowu skóřžbu. Jako bě wosoł dorěčał, schili so džěčatko a wutorhny wóst a poda jón wosołej.

„Derje!“ džeše wosoł wšón skřiwdženy, „tuž zezeru tónle wóst! Ty pak we swojej mudrosći hižom wěš,

zaso namakamy. Abo w horjeka mjenowanym hodownym scénju rěka dale: „Wón přińdže do swojeho, ale či jeho njepřiwzachu jeho.“ Na tym leži wosebita tragika. Něchtó přińdže do swojeho bydla — a budže wotpokazany, woni njechaja ničo wo nim wědžeć. To je Chrystusowy wosud na zemi!

To pak njeplaći za wšitkich. Přetož pola swj. Jana dale steji: „Kaž wjele jeho přiwza, tym da móc, zo bychu Bože džěći byli, kotrež do jeho mjena wěrja.“ (Jana 1, 11. 12) Bohu budž džak: Cyle podarmo njebě jeho hnadypołny narod! Wosada tych, kiž buchu přez njeho Bože džěći a so jako tajke wědža, je po cylum swěće. A pola nich a mjez nimi je žiwy a bydli Bóh Knjez přez Jezom Chrysta. A hłowna wěc je, zo tež we tebi a we mni bydli. Kak je Angelus Silesius pěsnil? „By-li so Jezus tysac króć w Bethlehemje narodžil — a nic we tebi, ty by tola zhubjeny byl!“ A to by škoda byla; Chrystus je so tola k tomu narodžil, zo by nas ze wšeje hubjenosće a zhubjenosće wumóhl, kaž w hodownym kěrľušu tak rady spěwamy:

O najwjeselši,  
o najzbožniši.  
hnady polnički Boží dnjo!  
Zhubjene džěći,  
Chryst je na swěće.  
Wjesel, wjesel so,  
křescánstwow!

La.

zo sej z tymle wóstom brjuch rozkałam a potom wumru. Tuž hladaje, kak do Egyptowskeje přińdžeće!“

Zazlobjeny spóžrě wosoł wóst, a při tym zaby klamu začinić. Přetož wóst njeslódžeše tak, kaž bě to wočakował, ně, wón slódžeše za najslódšim džěcelom, za najlěpšej zeleninu. Ničto njemóžeše sej něšto wuběrnišeho předstajić, jenož wosoł.

Tónkróć zaby šerak na wšón hněw a zložil swojej wuši hromadu. A to je to samsne, jako by čłowjek ruce stynkyl.

## „Cyrkej přichoda — cyrkej za druhich“

Pod tutym heslom zdžězachu so 25. a 26. oktobra w Drježdžanach třeci raz z mnohich wosadow našeje krajneje cyrkwe. Cyrkej ma za druhich tu być. Žiwe so w jednotliwych džěłowych skupinach diskutowaše. Přeco zaso wosadni z najwšelakorišich powoľanow zwuraznichu, zo dyrbi cyrkej wuknyć, nic jenož na sebje myslić. Hewak njebudže w přichodze wobstać móc. Cyrkej njemě za cyrkwinskimi murjemi žiwa być. Wosrjědž tutoho swěta, wosrjědž našeho žiwjenja ma nadžiju a dowěru wubudzić. Pola druhich spóznowa, kak móže za druhich tu być.

Sydom wosadow Budyskeje eforiejc wobdžěli so na tutym kongresu.

Ja. La.

### Wěšćenje

We spočatku je so to słowo stało a wuńdže přez ert čłowjeka, to čémne słowo, čezko zrozumiwe, nam wobkrući nětko Bože slubjenja.

A słowo, kiž w spočatku so sta, nam wobraz bě a postawa. Nětk pak so słowo samo zjewi a zdobom nowe a tež wěcnje stare je.

O słowo zboža, słowo hnady, nětk nad wšěm časom stejiš ty, sy hwězda nam na našej šćeće a swětło z Božej krasnosće.

Albert Bartsch  
(Přelož. M. P.)

## Chudzi čakaju na naše dary



*Tež lěta zběramy smilne dary za chudych w cuzych krajach*

### Bóh za nas – my pak za blišeho

Hlaj, tudy je waš Bóh!  
Móc lubosće joh' čeri  
do nuzy w runej mérje  
k wam Boha syneho,  
Immanuel je to.  
Nětk podobnosť ma z nami,  
so bratři z hrěšnikami,  
ta jasnosť krasnosť  
so čěło wobleče.  
Mój ducho, duša džitaj!  
K nam, Knježe Jezu, witaj,  
kiž k zbožu čłowjestwa  
so poda do čěła.

Hlaj, tudy je waš Bóh!  
waš srědnik je na swěće,  
a lěkar čłowskich džěći,  
wón sam chce čerpić wšo,  
to Bože jehnjatko.  
Nětk knježić dyrbi hnada,  
wón poteptać chce hada,  
wón myslí na wšitkich  
a wuswobodźi jich  
wot hrěcha, smjerće, hele,  
wón k tomu přinǵže dele,  
wón je najlěpši džěl.  
So, Jezu, na mni smil!

Hlaj, tudy je waš Bóh  
a wšeho swěta zbože!  
Štóz chce być zbóžny, móže.  
Wón zbóžnosť je roh,  
wón čłowjek je a Bóh.  
Wón chodźić chce za złymi,  
za wšěmi padnjenymi,  
wón woła po swěće:  
Nětk pójće k zbóžności!  
Ow, čom' da wumrěć chceće,  
bjez nuzy k heli džěće?  
Ja njesu njebjesa.  
Tuž mudry pochwata.

Hlaj, tudy je waš Bóh!  
Chce wróćić zabludženych  
a přiwjesć wotpadnjenych,  
hrěch wozmje na ramjo  
knjez wójska kóžděho.  
Wón morwych čini žiwych  
a chromych cyle čilych,  
haj slepých widžacych,  
a hoji wusadnych.  
Chce pomhać kóžděj duši,  
wy jeći a wy hłuši!  
Ow, nětk je zbóžny čas.  
Wón wuswobodźi nas.

Hlaj, tudy je waš Bóh  
a bójska poľnosť jeho!  
Tuž čerpajće nětk z njeho,  
wón studžeń zboža bu,  
tón hnady poľny Bóh.  
Što čłowjek je, ta waka,  
zo jemu wunamaka  
tu wěčnu hnadu sam,  
a přinjeseš ju nam?  
Chceš we nami měć bylo  
a swoje wěčne sydło.  
Ta wulka krasnosť wša  
je z Boha hotowa.

Hlaj, tudy je waš Bóh  
a dušow nawoženja,  
jim poľny zwjeselenja,  
so z nimi zwěrujo,  
jich zbóžnik je a Bóh.  
Ow, Jezu, moje wšitko!  
Twój sym ja, kajkiž sym.  
Twój duch njech na mni džěła,  
hač duša horka spěwa:  
Ow tu mam derje so!  
Hlaj, tudy je mój Bóh.

## Swjata Marja

W Rudnych horach je swjata swjobja zakorjenjena w štyrjoch měščanskich mjenach: Jöhstadt, Marienberg, Joachimsthal, Annaberg. Jöhstadt je słowne skrótsenje; poprawom dyrbi to rěkać: Josefstadt, Józefowe město. Podpisany bě sam wósom lět tam z fararjom, jako běchu jeho fašišca z Lužicy wupokazali, a wě, kak sej tam prjedy tradiciju wo swjatym Józefje wažachu. W katolskim času měješe cyrkej jako relikwiju sekeru, z kotrejež běše Jezusowy nan pječa jako česla džela. Što z Marienbergom na sebi ma, je jasne, runje tak ma so z Joachimsthalom a z Annabergom. My dyrbimy jenož wědźeć, zo běštaj po legendze Marinaj staršej Joachim a Hana. Joachimsthal — Jáchymov — leži w ČSSR. Annaberg, móhrjec „stolica“ hornich Rudnych hór, kóždy znaje. Hać pak kóždy wě, zo so tudy jedna wo mjeno Marineje maćerje? Młody Luther je ju jara česčil. Wón je pozdžišo wjenał, zo běše wona skoro jeho „přibóh“. My wěmy wšitcy, zo je Luther při žalostnym hrimanju, jako błysk cyle blisko pola njeho do zemje prasny, zawołał: „Swjata Hana, pomhaj mi, ja chcu z mnichom być!“

Nam pak džensa tu dže wo Marju, mać našeho Zbóžnika, kotraž je prawa adwentska a hodowna postawa. Jedne chcemy hišće při spočatku wujasnić: Njeje katolske, wo Mari rěčeć? Što to praji? Wona je woprawna bibliska wosoba. Wězo njesměmy zamjelčeć, zo — při wšěm přibližowanju ke katolskej cyrkwi a při wšej ekumeniskej zmyslenosci — wšelake rozdžele su mjez ewangelskej a katolskej wěru a pobožnosću. My njechamy je wosebe wuzběhować, ale bóle na to hladac, štož nas wjaza. Ale k ekumeniskej sprawnosci sluša, zo tež wo tym rěčimy, štož nas džěli.

A tak mamy so my ewangelscy rozpominajo wo swj. Mari cyle po swjatym pismje. Tohodla ju njemjenujemy Maćer Božu a Njebjes kralownu, tohodla njemóžemy so k njej wołać a tež ničo njewěmy wo jeje do-njebjespěču. Ale my widzimy we njej mać našeho Knjeza a Zbóžnika Jezom Chrysta a ju jako tajku česćimy. Ewangelska cyrkej je to přeco činiła.

Ja mam tu před sobu „agendu — cyrkwisku knihu za Bože služby — za ewangelsko-lutherske cyrkwyje a wosady“, w kotrejš su mjenowane scěhowace Marine swjate dny z formularami za kemše: „swěčk Marje“ (2. februara), „připowědanje Marje“ (25. měrca), „domapytanje Marje“ (2. julija).

Što nam Swjate Pismo wo njej praji? Wona rěka Marja, to je samsne słowo kaž starozakońske „Mirjam“, po słowje přeložene „hórkota“. Mójzasowa sotra tak rěkaše. Nětko chcu ja wšelake štučki z Noweho zakonja naspomnić, kotřež nam jeje wašnje a jeje žiwjenje wopisuja. Wona je z wosebitej „hnadu wobdarjena“, być z maćerju Božeho Syna (Luk. 1, 28, 30). Wona je čista duša. „Kak móže to so stać, dokelž wo žanym muži ničo njewěm.“ (Luk. 1, 34) Wona je wěrjaca. Sama praji: „Pola Boha njeje žana wěc njemóžna.“ (Luk. 1, 37) A jeje přiuzna Hilža to wobkruća: „Zbóžna sy, kiž sy wěriła!“ (Luk. 1, 45) Před njej Marja wyska a Boha česći w chwalebnyhm kěrlušu: „Moja duša pozběhuje knjeza, a mój duch so wjeseli w Bohu, mojim Zbóžniku. Přetož wón je na swoju hubjenu džowku pohladal.“ (Luk. 1, 46—48) To jeje ponižnosć pokazuje a jeje poslušnosć, wosebje tež scěhowace słowo: „Hlej, ja sym Knjezowa džowka, mi so staň, kaž sy prajila!“ Wona je při tym tež žiwa w slubjenjach wótcow a profetow: „Wón spomina na swoju smilnosć; kaž je rěčał našim wótcam, Abrahamaj a jeho symjenju wěčnje.“ (Luk. 1, 54, 55) A dwójce steji w druhim stawje pola swj. Lukaša (št. 19 a 51), zo wona wšitke słowa schowa a rozpomni w swojej wutrobje.

Wězo je wona potom pozdžišo ze swojim synom znutřkownje zwjazana, kaž powědančko wo kwasu w Kana pokazuje. Jemu wona poľna dowěry praji: „Wina nimaju“, a služobnikam: „Što wón wam praji, to činite!“ (Jana 2, 3, 5) Ale wona dyrbi tež nazhonić, zo jeje syna dla — kaž je starc Simeon wěšćil — „budže so mječ přez jeje dušu drěć.“ Luk. 2, 34) To je so stało při dwanaćelětnym Jezusu, jako so dyrbješe jeho woprašec: „Mój syno, čehodla sy ty namaj tak sćinił? Hlej, twój nan a ja smój če z tyšnje bolosću pytaoj!“ a při třicećelětnym, kiž jej praji: „Zónska, što mam ja z tobu?“ (Luk. 2, 48 — Jana 2, 4) Njeje tež mječ za Marju, hdyž pola swj. Lukaša (8, 19) steji: „Tehdy pak přińdžechu k njemu jeho mać a bratřa a njemóžachu luda dla k njemu přistupić“, a jako jemu prajachu, zo jeho mać a bratřa wonka na njeho čakaja, wotmołwi: „Moja mać a moji bratřa su čí, kotřiž Bože słowo słyša a jo činja“, abo pola Marka (3, 21): „A jako jeho přiuzni to słyšachu, wuńdžechu woni, zo bychu jeho džerželi; přetož woni džachu: Wón njeje při rozumje?“ Najčeše pak běše za mać Marju, zo dyrbješe sobu stać pod křižom. A potom namakamy ju hromadže z Janom, kiž so za nju stara a za kotrehož smě so wona starać po słowje Knjeza, mjez wučomnikami a čaka w přenjeje wosadze na wuleće Swj. Ducha. „Wšitcy běchu stajnje zhromadženi w jedneje mysli na modlitwje a próstwy ze žonami a z Marju, maćerju Jezusowej, a z jeho bratřami.“ (jap. sk. 1, 14) Tak je wona skónčnje sama přešla z maćernej lubosće k žiweje wěrje do Zbóžnika a móže nam wšitkim přiľadna być!

La.

## Židowy humor

Židowski rabbiner a katolski měšnik wopytaštaj někajku hosćinu. Katolski měšnik wuhlada, zo njechaše Žid z nabožnych přičin sobu jěsć. Měšnik so rabbinera prašeše:

„Hdy so wy skónčnje tychle starych wašnjow wzdaće?“ — „Na wašim kwasu, dostojny knježe“, znać přeciwi židowski duchowny.

## Hody na farje

Přeco zaso mam začić, zo ma wjele z našich wosadnych zastarski wobraz wo farje a fararju. Što woprawdže wě, kak džeň fararja wupada? Hdyž přińdžeće na faru, tak ma wón za was čas, dokelž so wjeseli, zo k njemu přińdžeće. Radlubje wostaji swoje džělo ležo, a tak někotržkuli sej myslj, zo farar jenož sedži a čaka. Wón ma čas za was, dokelž njejeće „kunda“, ale čłowjek. Džělo potom hustodosć po nocach so čini. (Tež tutón přinošk je so po nocach napisal!). Bych chcyl tak někotre mu prajić, kiž Pomhaj Bóh nječita, zo by tola swoju móc fararjej a wosadze poskičil a při tym wšědny džěł fararja zeznał. Džěła je nadosć, ale mało je džělaćerjow. Njech scě dopomnjeni na Klukšanski přinošk w nowemberskim čisle. Jenož jara mała bě horstka swěrných, kiž přińdže samo wot so ke kantorate na pomoc. Kak lochko so praji, zo njejsmy ničo wědželi abo zo nam ničto ničo prajil njeje. Što pak tajke rěče we wosadze wotewza?

Chcych tola wo temaće „hody na farje“ pisać. Njepisam tu žanu bajku. Wopisuju hodowny čas, hody lěta 1968. Kak je wšo hišće cyle blisko, kaž by było wčera. Hižo dočasnje wupytach hodownu hru za naše džěci nabožiny. Wone so tola tak rady na tajku hru přihotuja. Husto so hakle přez hru tak prawje hodowny čas započnje. Bohužel je mało dobrych hrow, a doľho maš so rozhladować, prjedy hać sy přiľodnu namakał. Dyrbiš zwjetša po wjele eksemplarach wotpisać a potom nje-dže doľho probować. Přińdžeš do adwentskeho časa. Jězdžiš na wšelke adwentske nutrnosće. Chceš druhim něšto woprawdžiteje hodowneje wjesoloscě do wutroby dać, sam pak honiš. Žadny njebudže wěrić, zo je adwent za fararja kaž kwasny přiľot, kiž dyrbi jedyn sam dokonjeć. Mōžu sej mysljć, zo jědžeš nimo kantorata a tam přiľadneje hodowny spěw słyšiš a sej prajiš, tak rjenje kaž tón tam nutřka bych so chcyl tež jónu mē. Mōžno tež, zo na adwentskej nje-dželi nimo fary jědžeš a přiľadne adwentne piskanje a spěwanje słyšiš a sej prajiš, farar bych dyrbjal być. Čehodla poprawom nimaš někajku funkciju we wosadze? Je woprawdže škoda!

Kak rady myslu na adwentske nje-džele. Naši znači přiľedu na wopyt, a my kaž w lětach džěčatstwa swěćki zaswěćimy, husle z procha wučehnjemy a adwent swjećimy.

Potom přińdže patoržica. Farar so stupi a zatepi hižo 23. 12. kurjace kachle. Džěci přiľdu na hlownu probu. Zo njebychu kachle hasnyli, džě hišće wjace razow w nocy do cyrkwyje a tam přiľaduje. Na wječor so zhromadža w Božim domje wjele, wjele ludži. Wot fararja so woćakuje, zo by wšo „rjenje“ bylo. Wšo ma być nanajľěpje zorganizowane. Předowanje ma być za wšitkich, za tych, kiž swěru kemši chodža, za tych, kiž su porědko w Božej službje a tež za tych, kiž jenož hody so raz na puć podadža. Zwony w 17 hodžinach zazuwja. Farar je sprōchny.

## Staruška před dworom

W Lozenecu při samym brzoze Čorneho morja njedaloko turkowskich mjezow wona před wrotami na droze sedžeše — a předžeše. Wowču wołmu předžeše.

Tajka mała, šwižna staruška to běše — kaž naša mać.

Ženje hišće njeběch widžał, kak so bjez kołwrota předže. Moja mać drje běše mi powědała, zo bě jejna wowka w Komorowje při kruwypasenu ze samym wrjećenom přadla.

Nětk ju tam widžach, kak wona, tale stara bołharska wowka, pilnje a wušiknje předžeše.



Zanurjeni jej přihladowach. Wjele rěčec z njej njemózach. Serbska a bołharska rěč njejtaj se tak bliskej, zo by móhl hnydom z kóždym so rozmołwjeć.

Ja so ju woprašach: „Kak se to kazwa? — Kak to rěka?“

„Wrjećeno!“

Wrjećeno! wrjećeno! Lube słowo z młodych lět. To same słowo, kaž je naša mać wšědnje wužiwaše.

Wěš ty, što wrjećeno (Spindel) je?

Najskerje bych móhl cyłu wosadu dom wot domu přechodźić a so za wrjećenom prašeć, a ničo njeby wotmołwy wědžał. Wokolo Wojerec wšak je wrjećeno znate, dokelž tam hišće předžeja.

W našim najnowšim słowniku serbskeje rěče wrjećeno docyła wjac zapisane njenamakaš. Čehodla dyrbjało naspomnjene być? Što hišće rěči abo pisa wo wrjećenje?

Ja!

Dokelž widžach tam při Čornym morju starušku, ale tež młode žony, z wrjećenom prašeć.

Dokelž je naša mać přadla.

W přenjeji swětowej wójnje je se naša mać zaso kołwrot wzala a je pilnje přadla

trosku za trosku,  
šćeńk za šćeńkom,  
pasma za pasmom.

Ze sprócnjeho přadla je natkać dała rjane trěnja, rjane ruby, rjane

plachty. Płat je sama módry wobarbiła, a mój z bratrom dóstachmoj ze suroweho płatu kuše, módre cholowčki. Naša mać je nas pěknje woblékala.

## Maćerne trěnja

Wone mje přewodźowachu w rozsudnych lětach mojeho młodeho žiwjenja. Mać je mi sobu da, hdyž přińdžech jako mały hólcěk do Budyšina do internata Krajnostawskeje wyšeje šule.

Maćerne trěnja běchu tajke wulke. Wjele wjetše hač kupne. Jich nitki běchu njestajne. Wšako běchu z ruku předzene. Ale krasnje so z nimi trěješe, a dołho móžach so z tajkim trěnjom trěć. Hdyž běše mojeho susoda trěnje hižom dawno mokre, zo móžeše jo žimać, to mojemu trěnju hišće ničo njewučinjše.

A ja so hańbowach maćernych krasnych trěnjow!

Druzy so mi smějachu: „Što maš ty do wulkeho trěnja?“

Haj zawěrnje, hdyž tam trěnja porno sebi wisachu, moje hnydom napadny ze swojej njewšědnej dołhosću a šerokosću.

Město zo bych hordy był na maćerne trěnje, so jeho hańbowach.

Kak móže tola džěćo hlupě być!

Snano běše to bojósć. Jenož nic napadnyć. Być kaž wšitycy druzy. W šwiće so zhubić.

Maćerne trěnja — někotre hišće mam — su džensa moja hordósć.

## Wobrazy z młodych lět

Naša „komorka“, mała stwa w rózku mjez kuchinu a „dobrej stwu“, njebě wulka. „Dobra stwa“ wšak bě nahladna, ale tam běchmy jenož nje-dželu, abo hdyž bě wopyt přišoł. Wot pónđzele hač do soboty běchmy w komorce. Tam naša mać w zymje předžeše. My džěci sej pódla hrajkachmy abo swoje šulske džěla činjachmy. Naša mać pak předžeše a předžeše. Dołhu nitku čahaše z kudžele a ju hladkowaše. Naša mać móžeše derje prašeć! Jejna nitka bě rjenje stajna. Wězo nic tajka, kaž wona z mašiny přińdže. Za to pak bě přez maćernej ruce přešla — přez maćernej lubej ruce.

Što měješe mać do džěla z lenom!

Lědom zo bě wón nalěto zescha-džał, dyrbjše jón mać plěć na kole-nomaj kleče. Ach tole plěće! Mi so nihdy na nihdy njehaše. Mać pak mje pohonjowaše: „Što chceš ty stonać ze svojim młodym chribjećikom? Mój stary chribjet mje boli.“ To pomhaše. Znowa chwatajo nje-rjad torhach. Ale wostudla wěc to běše. Što běše tajke popođnjno dołhe! Len plěć.

Len torhać.

Len do walčkow wjazac.

Dom wozyć.

Z cypami młócić.

Lanu słomu na blejchu kłasc namy po wotawje.

Zaso do walčkow wjazac.

Dom wozyć.

W horcej pjecy po chlěbpučenju sušić.

Na čedlicy łamać, doniž je hišće čoply.

Na wochli česać.

Rjane předženo do wopušow sukac.

A potom prašeć.

Přadło z motyđiom z troskow hromadžić a při tym jo rozměrić do šćeńkow a pasmow.

Wo lenje hodži so wjele powědać.

Ale cyłu hodžinu, kaž sej to při-pođnica žada?

## Bratr mje wučese, kak z při-pođnicu wobchadžeć

Při-pođnicy so smjerć jara bojach, ale skradžu sej tola přejach, zo by raz přiša. Ja wšak chcych jej napowědać.

Mój bratr, pječ lět starši hač ja, mje powučowaše:

„Hdyž při-pođnica přińdže, to nje-směš tak jednorje prajić: Len so syje, plěje a so torha. To sy za wotkomik hotowy. Najprjedy dyrbiš započec, kak jara wužitny len je. Jeho słoma, jeho symjo, tónle dobry lany wolij!“

„Twaroh z lanym wolijom — to je dobre, ale samobělene běrny z lanym wolijom, te ja rady njejm.“

„To je tola wšo jedne. Powědać dyrbiš, wjele powědać. Što sej my-sliši, hodžina dołho traje!“

„To bych při-pođnicy powědał, kak do Hermanec do wolijeńcy jězdźimoj z wozyčkom.“

„Při wěcy dyrbiš wostać. Rěč radšo wo tym, kak čeleta rady lanu mučku žeru.“

„To je tola při-pođnicy wšo jedne.“

„Ale powědać dyrbiš, přeco powědać. Ja bych jej rozkladł, kak su samo lane pluwcy za swinje dobre a pazdzerje za husace hnězda. To starka rjenje čoply sedži a libjato derje wulehnje.“

„Pazdzerje?“

„Nó haj, štož mać na wochli z předžena wučesa.“

„Hač bych tež něšto wo tym prajił, zo maćernej samodžělanj cwjern najlěpje džerži?“

„To so wě! Tež wo tym, kak mać tej dwě nitce hromadžje wjerći. Ja bych tež dołho a wjele powědał, kak so len nazymu na blejchu kładže. Len dyrbi w runych rjadkach ležeć. Zo jón wichor njeby do hromady zmje-tał, mać na kóždym rózku ze słomjan-nych powjazow křiž połoži.“

Rjany, dołhi a wěšće tež zajimawy přednošk bě zestajany, ale ženje njejsym měł skladnosć, jón při-pođnicy přednjeseć.

Kak běch k tomu přišoł, džensa wo zańdženych časach sonić? Što je mi kuzlał rjane wobrazy zbožowneho džěcatstwa před woči? To běše ty, luba bołharska staruška, kotraž sy w Lozenecu při Čornym morju před wrotami swójeho małego statoka

z wrjećenom (wretenom) přadla a mje z tym dopomniła na našu njeboh mać.

## Potajnstwo čłowjeka

Wokoło lěta 1870 namakachu italscy hórnicy w jednej brunicowni w Toskanje skamjentnjeny kósc: delnje čelesno ze zubami. Najprjedy sej myslachu, zo je to kósc hórskéje wopicy z dawnych časow. Tola někotři wědomostnicy měnjachu, zo je tale kósc čłowjekej słušała. Podachu ju do muzeja za zažne stawizny we Florencu. A kósc bu zabyta. W lěće 1956 zajimowaše so wěsty wědomostnik z mjenom Hurzeler za tule kósc, studowaše ju, přirunowaše ju z druhimi a skónčnje wón twjerdžeše, zo njesłuša tale kósc zwěrjeću, ale čłowjekej a zo je to najstarša čłowska kósc, kotruž su dotal namakali: wjacce hač 10 milionow lět stara. Je potajkim čłowjestwo hižo tak stare? Abo namakamy něhdy hišće starše džěle čłowskeho čěta. Zemja tele potajnstwo we sebi chowa. Štó wě, kelko čłowjekow je so do jeje klina wróciło? Wjetšina z nich je sprochnjena. Jenož zřědka su so čłowječe čěta w kamjenju abo we wuhlu zdžerželi.

Jara stare čłowječe slědy mamy w Dalokim ranju, w Aziji. Z najstaršeje lodoweje doby, potajkim z woneho časa, jako su Alpy nastali, pochadža zwjeršny džěl nopa a nadkoleńca na kupje Jawa. Podobne kosće su namakali w Chinje, blisko Pekinga, a nimo toho něhdže 2 000 křesawcow (Feuerstein), zwěrjeće kosće a wohnišća. Hižom tamny primitiwny čłowjek je woheń wužiwał. Bě so potajkim hižom nad tamnu stwórbu pozběhnył a poča nad njej knježić. Čile čłowjekojo běchu žiwi do založjenja Europy, potajkim před 800 hač do 650 lěttysacami.

W lěcu lěta 1856 namakachu džělačerjo w Neandertalu pola Düsseldorfa zbytk čłowječeho koscowca. Přepodachu je wědomostnikej Carlej Fuhlrootej, kotryž tajke wěcy hromadžeše. Wot toho časa su wědomostnicy abo druzy wjacce hač 60 koscowcow tajkich Neandertalskich čłowjekow namakali. Čile čłowjekojo běchu před 120–180 lěttysacami žiwi. Neandertalski čłowjek njebě na džensnišeho europskeho čłowjeka jara podobny. Wón njebě předchadnik džensnišich čłowskich rasow. A tola je možna zo je wón wjele lěttysac w Europje a wokoło Srjedźneho morja žiwy był.

W lěće 1947 namakachu we Verdenje nad Alleru stareho slona, kotryž měješe drjewjanu hlebiju mjez rjeblami. Čłowjek, kotryž bě tohole slona zakłół, běše starši hač Neandertalski. Dokelž sej wón zwěrješe, tak wulke a stare zwěrjata honić, móžemy rjec, zo je wón derje wuwitu hońtwjersku techniku znał a zo bě jeho kultura wyša hač ta Neandertalskeho, kotryž pozdaču jenož małe zwěrjata honieše. Najskerje njeměješe Neandertalski dobre brónje. Ale z wěstosću so to prajić njeda. Někotři samo twjerdža, zo je lud hońtwjerjow potom Neandertalskich wutupił. Přetož nadobo so Neandertalscy zhubja. Nichtó ničo prawe njewě, a morwi njemóžeja wjacce rěčeć.

Snano steješe tam, hdžež steji

džensa twój statok, twoja chěža, něhdže hěta tajkeje staročłowskeje swójby abo rodžiny. Abo snano běše prózdničnica, kotruž sće w lěsu widželi, něhdy čłowske bydlenje? Kajcy běchu to čłowjekojo, kajki bě jich napohlad? Što su sej myslili, kak su so smjeli, kak su rěčeli abo samo spěwali? Tež wo nich plaći, zo běchu po Božej woli a po Božej podobnosći stworjeni. — Tola posledni sud wotkryje tež jich potajnstwo!

Mamy však tež džensa hišće małe ludy, kotrež su w primitiwnej kulturnej dobje žiwi, a snano móžemy přez nje něšto zhonić wo zašlych časach. W našej atomowej dobje su na našej zemi hišće ludy žiwe, kotrež swoju cyrobu z prokom a kłokom loja. Znajemy někotre stare abo pra-

dianojo na wysokim schodženku. Wěrja mjenujcy do jednoho Boha, kotryž je njebjesa a zemju stworił. Indianski lud na Feuerlandže njeznaje policiju a tež žane sudnistwo, tež žanych włodykow (nawjednikow). Mandželscy wjedu dobre zhromadne žiwjenje, młodži maju česćomnosć před starymi. Padustwo a mordarstwo stej nimale njeznatej. —

Slědženje za přěnim čłowjekom wjedže nas do njeskónčnych časow: 10 milionow lět — 1 milion lět — 800 000 lět — 100 000 lět... a kak jara so my džiwamy, hdyž wuhladamy něhdže tysačlětny dub abo něšto, stož je sto lět stare! Něhdže sym na dejmantnym kwasu šěsćdžesačlětny chłěb widžal. Njewjesta bě sej jón wot dnja wěrowanja wobchowala. Połni česćomnosće smy sej tajki chłěb wobhladali.

Wot toho časa su wědomostnicy abo druzy wjacce hač 60 koscowcow tajkich Neandertalskich čłowjekow namakali. Čile čłowjekojo běchu před 120–180 lěttysacami žiwi. Neandertalski čłowjek njebě na džensnišeho europskeho čłowjeka jara podobny. Wón njebě předchadnik džensnišich čłowskich rasow. A tola je možna zo je wón wjele lěttysac w Europje a wokoło Srjedźneho morja žiwy był.

W lěće 1947 namakachu we Verdenje nad Alleru stareho slona, kotryž měješe drjewjanu hlebiju mjez rjeblami. Čłowjek, kotryž bě tohole slona zakłół, běše starši hač Neandertalski. Dokelž sej wón zwěrješe, tak wulke a stare zwěrjata honić, móžemy rjec, zo je wón derje wuwitu hońtwjersku techniku znał a zo bě jeho kultura wyša hač ta Neandertalskeho, kotryž pozdaču jenož małe zwěrjata honieše. Najskerje njeměješe Neandertalski dobre brónje. Ale z wěstosću so to prajić njeda. Někotři samo twjerdža, zo je lud hońtwjerjow potom Neandertalskich wutupił. Přetož nadobo so Neandertalscy zhubja. Nichtó ničo prawe njewě, a morwi njemóžeja wjacce rěčeć.

Snano steješe tam, hdžež steji

kultury na našej zemi, kotrež dyrbyja wědomostnicy hišće dowuslědźić: lud Pygmejow (lud maľkušow, rasa maľych hońtwjerjow a hromadžerjow w afriskim pralěsu, wosebje w Kongu, ale tež w južnej Africe a rańšej Aziji), lud Bušmanow (prastary lud maľych čłowjekow w Africe), Indianojo na Feuerlandže na najjužnišim kóncu Ameriki, lud w južnym ranju Awstralije; arktisku prakulturu na sewjernym čopje: Eskimowcy a indianske splahi w Sewjernej Americi. Tute ludy su wšitke jedyn daloko wot tamneho žiwe a njewědža ničo jedyn wo druhim. A tola je zajimawe, što su slědzerjo wo jich nabožnych myslach a činkach wuslědžili.

Jedyn z tychle slědzerjow, prof. Martin Gusinde, bě sej dowěru indianskeho splaha na Feuerlandže do byl, zo su jeho do swogeho splaha přiwzali. Wón piše:

„Či, kotřiž so na swjećiznu splaha přihołowachu, směžacu jenož pjeć hodžin spać, jich cyroba běše chuduška, pić směždžachu jenož jara mało. Prowowancy běchu po tutym času na čěle a na duši zmučnjeni.“ Štož nastupa nabožinu, su tući In-

Abraham běše před 4 000 lětami žiwy, Chrystus před nimale 2 000 lětami. Kak bliskaj staj nam Abraham a Chrystus, přirunamy-li cyłu dobu čłowskich stawiznow! W muzeju egyptowskeje stolicy Kairo je mumija faraona Ramsesa II. widžec. Po wšem zdaču běše to tamny kral, z kotrymž je so Mójzas wo swobodu israelskeho luda bėdžil, před něhdže 3 300 lětami. Wobličo faraona je hišće derje spóznać, krute knježičerske wobličo, rjenje stworjena hłowa, na kotrež su hišće włosy. Štó wě, što je tale morwa huba wšitko rěčala? Štó wě, što je tale huba wšitko jědla a pila? Pře čo je so smjala?

Potajnstwa wo čłowjeku! Biblija rěči wo tym, zo je přeni čłowjek hrěšil. Su jeho potomnicy tohodla dyrbjeli telko milionow lět w prózdničnicach žiwi być a čisće sprócniwje a nisko započec ze žiwjenjom?

Nětko je so čłowjek z hobrom stał. Ze swojej techniku wě wón zemju přeco dokładnišo wobknježić, tež morjo a njebję.

Tola při wšem steji wón pod zakonjom smjerće. Nima tudy na zemi wěčneho byća.

„Čicha nóc“ so zaspěwa, a tola je wječor hišće dołhi. Krótko po 18 hodźinach je Boža nóc w susodnej kapale. Bohu džak, zo móžemoj z kántorom po zymskich pučach z awtom jěć. Wokoło 19.30 hodźin sedźimój potom zaso w awće a jědzemój domoj. Puče su prózdne. Wšudže widziš swěčki hodownych štomow přez wokna. Sněh přelětuje. Doma čaka hižo luba žona. Bjez horkosće a skiwlenja wona w durjach steji a dom wita. Džělawy džen měješe zaso wo wjele wjace hač wósom hodźin. Dyrbiš so přemóc, zo sy přecelny a hodowny. Mysle du hižo na přeni džen hód. Kak wjesoly běch, jako mi někotři z Młodeje wosady prajachu, zo budu woni přez nóc wot 24.—25. decembra tepić. Wjeselach so, zo bě cyrkej hody tak pěknje ćopla. A hdyž widžach rano prózdnu piwowu blešu w kapalni stejo, tak wědzach, zo tež wona k hodownemu swjedźenjeju 1968 słuša. Běch wjesoly a džakowny, zo bě tuta „dzensniša“ młodźina mi džělo wotewzala, kiž by hewak farar měl činić. (Naše kachle su wosebity problem!)

Njetrjebamy wo tym rěčeć, zo farar hody zaso dwójce abo samo troje kemše měješe, na kotrychž njemóžeše samsne přédowanje dzerčeć.

Najskerje sy trochu zmotany, zo pod tak hodownym temace ničo rjenjeho njenamakaš. Sy zawěšće něšto drugeho, luboznišeho woćakował. Njewzmi mi za zło, hdyž so tebi mój přinošk njehodži do hodowneho časa a do wobrazu, kiž maš wo swojim fararju. Njeje hodownišo na farje. Bohužel!

Skónčnje chcu hišće něšto wo hodownych wjeselach a woprawdźitych darach napisać, kiž wutrobu fararja rozujeseluja. Z wulkej džakownosću budu lětsa k hodam na wšitkich myslić, kiž su wokoło kantorata pomhali a kiž su w Kupoji pomhali, dwaj rumičkaj za nabožinu přihotować. Započach sam, potom pak knjeni Jurkowa a knjeni Rašcyna zapřimnyštej. Knjez Standka a tak někotryžkuli z knjezom Wilhelmom hišće tam džělaše. Druhi dar je, zo w Polpicach so nowa ćělownja a nowa kapalnja twaritej. Knjez Heidloff je hižo dawno z motyku zabožk wukopał. Nětko je přetwar pod nawodom knjeza Ericha Medacka skónčeny. Bórže budu zaso nabožina a druhe wosadne zarjadowanja tam. Štó móže z was začuwać, kajke su to za fararja wjesela, hdyž widži, kak wosadni wěcy a prašenja wosady do swojich rukow wozmu?

Wjele čaka na njeho, a wjele so woćakuje wot njeho. Wón pak trjeba twój pomoc, zo by byl swobodny za woprawdźite nadawki fararja.

P. W.

## Tole hodowne čisto pláći 0,50 hr

Wuziwajće za obonentne pjenjezy a za dary naše nowe bankowe čisło Nalutowarnje Njeswačidło  
4962-31-680134

Lětsa smy rjane dary za naš Pomhaj Bóh dostali. Podpěrajće nas dale!

## Kamera

Něhdy sym zrudne hody dožiwiła, rjekny Hanaliza H., zbožowna mandželska a mać dweju džěsći: To so sta před wjele lětami, běch tehdom džewječ abo džesač lět stara. Mějach swojeho nana přeušo lubo. Tež džensa hišće je wón za mnje ideal dobroty a rjanosće. Wěm so hišće derje dopomnić, kak sym jónu za njeho wěčka pod piwowe šklenicy molowała, w pisanych barbách. Sym tute wěčka ze sylneje papjery wutřihala. To dyrbješe něšto wosebiteho być, jenož za nana. A na wěčka sym napisała wšelke hrónčka. Běch horda na swój dar a sym sej myslila, zo budže nan wěčka nětko kóždy wječor pod swoju šklenicu položiť. To pak so njesta, chiba patoržicu. A potom buchu wěčka do wulkeho kamora položene, njejsym je wjace wuhladala.

Snano sej my dorosćeni njemóžemy prawje předstajić, kak džěšču wutroba boli, hdyž spóznaje, zo je nanej něšto njeuwžitneho a njetrjebawšeho dарило. Tuž sym sej přede-wzala, nanej přichodne hody něšto wosebiteho dариć, na což čaka a so wjeseli. A z tymle přédewaćom sym swoje njezbožo z piwowymi wěčkami zabyta, a nětko sym kaž liška na to čakała, zo nan jónu něšto rjeknje, što by trjebał a rady měł. Srjedź januara wědzach, što nan trjeba. Sedzachmy wšitcy za blidom, a nan rjekny: „Škoda, zo nimam kameru! To bychy zawěrnje krasne wobrazy z wami byli!“ Wot tuteje mjenšiny wědzach: Přichodne hody dostanje nan kameru.

Hižom nazajtra wostach ducy do šule před wukladnym woknom stejo. Tam běchu fotoaparaty wukładžene, a ducy ze šule zastupich do wobchoda. Na to wěm so hišće kaž džensa dopomnić, běch jara rozbudžena. Mějach swój čerwjeny šulski šat wobleženy a módry plašć, a włosy mējach z čerwjnym bančikom hromadu zwjazane.

„Štoha chceš, knježnička?“ praše so muž, kotremuž wobchod słuše. — „Bych rady fotoaparát měla.“

Najskerje sym tole chětro škrěčala a tuž dyrbjach swoju sadu hišće raz wospjetować: „Bych rady fotoaparát kupila.“ — „Ma to něšto wosebiteho być?“ — „Haj. To je za nana.“

Muž wuceže z polcy kameru a položi ju přede mnu na předawanske blido.

„A kajke so wobrazy?“ so woprašach. — „Najrjenše, rjenše sej njemóžeš předstajić.“ — Pokaza mi cyły rjad fotografijow wot tuteje kamery. — „A kelko aparat pláći?“ — „Sto a dwaceći hriwnow“, rjekny muž za předawanskim blidom.

To běše za mnje zadwělowaca situacija. Ja so jara hańbowach, jako dyrbjach nětko z njewěstym hłosom rjec: „Maće tež něšto mjenje dobrego?“ — „Haj, wězo. Tu je kamera za 72 hriwnow.“ — „To je tež přewjele. Dóstawam na tyžden jenož 30 pjenješkow do kapsy.“ — „Ty chceš tu kameru nanej dариć?“ — „Haj“, rjeknych, „w decembru, přichodne

hody. Wón sej ju tola tak jara přeje —.“ A nětko wuceže muž nowu kameru spod předawanskeho blida a džese: „Potom je snano tale to prawe za tebe.“ — „A kelko pláći?“ — „Pjatnaće hriwnow. A jelizo chceš hišće něšto wosebiteho měć, wozmjěš tute tobołku za aparat sobu, pláći sydrom hriwnow a polsta pjenješkow.“ — „Je wona z kože?“ — „Bjezmala, je znajmjeńša na kožu podobna.“ Potom pokaza mi hišće cyły album polny wobrazow wot tuteje kamery. A wone běchu runje tak rjane, wšelake hišće wjetše hač tamne. Smój so ruče dojednaloj. Kupich kameru na wotplacowanje. Aparat wosta we wobchodze, a slubich překupcej, zo kóždy tyžden 30 pjenješkow, swoje kapsne pjenjezy, prinjesu, snano tež hišće něšto wjace, zo bych tute tobołku sobu kupić móhla. Wutroba mi bijese, jako mějach kupne zřecenje ze swojom potnym mjenom podpisac...

Kóždy mjesac wotedah swoje pjenjezy w tutym wobchodze, njekupich sej ničo, žane placki, žane łopjeno do albuma, zadyń wobraz k woicahowanju, štož sym hewak rady kupowała. Haj samo kóždy krošik, kotryž mi mac za łod da, donjesech do wobchoda, a hdyž mi mac w lěcu 30 pjenješkow da, zo bych z tamnymi džěćimi plůwać šla, wostach před kupjelu stejo a sydnych so na łuwku. Swoju kupansku drastu sym potom do wody tunknyła, zo njeby mac ničo pytnyła. Tak mějach zaso 30 pjenješkow za fotoaparát, jónu samo cyłu hriwnu, kotruž bě mi mac njeđzetu popoldnju za cyrkus dała. Slysach jenož cyrkusowu hudźbu ze stana a skedzbliwje přěčitach cyrkusowy plakat, zo bych doma potom wšitko powědać móhla. To běše za mnje wulki wopor, přetož nuřka pokazowachu lawy a slony, a hdyž kekljerjo swoje kumšty pokazachu, so wšitke džěći wótre smějachu. A mi bě, jako bych tola dyrbjala nutř hić. Myslach pak na swojeho nana, na to, kak lubo jeho mam a kak mi přeco přez włosy zjěže, hdyž domoj přinđže. A njeđžech. Nazajtra woprašach so překupca, kelko mam hišće wotplacować.

Potom přinđže čas, hdyž njejsym ničo wotplacić móhla. Běch z nanom a mačerju do prózdnyń jěla. A mój nan sej přeješe, zo džědej a wowce a wučerjej kartu napisam. A to mējach ze swojimi kapsnymi pjenjezami zaplacić. Jónu dyrbjach swojemu nanej w dwórnišćowym kiosku nowinu kupić, nan pak zaby, mi pjenjezy wróčo dać. Njechach jeho wjace hač dwójce wo nje prosyć. A tutej krošikaj mi potom jara pobrachowastej. Džen do partožicy běch kameru a tobołku dowotplaciła. Překupc zawali mi mój dar do rjaneje hodowneje papjery ze zlotym bančikom. Mi pak dari wón malu lupcu, z kotrejž móžach sej wobrazy powjetšene wobhladować.

Skradžu a njeměrna donjesech swój poklad, pod plašć schowany, domoj. Potom sym jón hluboko we swojim ložu schowala. Zawěšće njebudu w nocy spać móc, tak jara so wjeselach na tamny džen, na pator-

žicu. A kak budže so nan na kameru wjeselić! Přeco znowa sym spody poslešća hladata, hač tam pakčik hišće je.

„Hanaliza, pój wječerjeć! Nan je dom přišol!“ zawola mje mać. Ja chwatach dele. Nan sej runje plašć sleče, wotewzach jemu klobuk a plašć, powěšnych woboj na hoku, a potom stupichmy do dobreje stwy.

„Jenož hišće jedyn dzeń, a potom su hody! Wjeseliš so?“ prašeše so nan. — „Haj, jara.“ — „Ja tež“, džeše nan, „sym džensa hižom Bože džěčo zetka.“

A nan zběhny pačik, a w jeho wočomaj zabłyšknj wjesele, tak kaž by něšto jara rjaneho dožiwił. Mać zastupi ze šklu dó jstwy. „Pójtaj, syđntaj so, chcemy wječerjeć!“ — „Ně, chců najprjedy pokazować, što sym sej pola Božeho džěšća kupil. Budžeće so jara džiwać.“ — Potom poča nan potajnje pakčik wočinić a zawola: „Tu, hladajće!“ W swojej ruce mješe drohu kameru!

Njewěm, što bě so dale stało. Ženje njejsym tak jara plakała kaž tónle wječor. To so njeda džensa wjace wopisować, kak je mi tehdom z džesać lětami było. Nablaku wumrěć, to sym sej znajmjenša prała, přejach sej z cylej wutrobu, z nje-trjebata wjace na swěće być, a to by so mi nimale poradžilo. To běše najwjetše přestapjenje cyleho mojego žiwjenja, za mnje běchu so njebjesa synnyli. Nan a mać njewědžeštaj, što ze mnu je. Ani stowčka njemóžach rjec, tak jara mje plač daješe. Njebych jimaj tež ženje přeradžila, što bě so stało. Plakach a plakach nje-přestawajcy, mojej woči woslepištej, huški mje přeběhowachu, hišće samсны wječor přichwata lékar, a jako mje do loža donjesechu, wuhladachu kameru, moju kameru, mój hodowny dar za nana spody poslešća.

Běch hižom raz prajila, zo nana přewšo lubowach. Wot nětko lubowach jeho hišće bóle: Njejsym ženje nowu kameru, kotruž bě sej sam kupil, w jeho ruce wuhladała. W přichodnych lětach je nan wjele fotografował, ale přeco jenož z mojej tunjej kameru za pjatnaće hriwnow a z tobołku, kotraž bě z džělaneje kože.

**Rakecy.** My smy džakowni, zo móžachmy na žnjowodžaknym swjedženju lětsa nimale 11 000 hriwnow za wobnowjenje našich pišćelow nazběrać.

Zwjeselace je džěło w domjacych kruhach na jednotliwych wsach. Cyrkwinsky předstejerjo abo tež družy wosadni tute kruhi nawjeduju. Wosebje mlodym buram so tula forma zeńdženja lubi: Smy hustodosć wječor tak spróceni, zo hižo připosluščať njemóžemy. Hdyž pak diskutujemy, nam sprócność tak wjele njewučini.

Młoda wosada nětko husto na kemšach sobu skutkuje: postrowi wosadu, přewozmjje lekcije a modlitwy. Chor Młodeje wosady je 31. oktobra přěni raz na kemšach spēwał.

## Čłowjek na měsačku a naša wěra

### Spočatk noweje etapy

Njedzělu, 20. julija 1969 přistachu přěni čłowjekoj na měsačku w 21 hodžin 18 mjeńšin 15 sekundow. (Pola nas w srjedźnej Europje bě to hižo pónđzela, 21. 7.) Katolski Posoľ, č. 16, je w tym rozprawjał, što je bamž k tomu prajil a kajku próstwu je astronaut Aldrin čłowjekam na zemi wuprajil.

Na wšelake wašnje je so wo tutyfantastiskim léče ameriskich kosmonawtow řečalo, pisało a wopominało. Što my křescenjo k tomu měnimy? Kak zdobywanje kosmosa posudžujemy?

### Wučba cyrkwyje

„Čłowjek, kiž je po Božej podobje stworjeny, je dostał přikaz, sej podčisnyć zemju ze wšem, štož je na njej, a rjadować swět na sprawne a swjate wašnje... Křescanam potajkim scyła na mysle njepřindže, zo bychu přećiwu sebi stajeli džěla, kotrež su ludžo ze swojim wótrym rozumom a swojej mocu wutworili, a Božu moc, jako by rozumne stworenje so přećiwjalo Stworicelej. Skerje su přeswědčeni, zo su wšitke wudobyća čłowjeskeho splaha znamjenja wulkotnosće Božje a wupłod jeho njewuprajomnje rady. Čim bóle wšak rosće moc čłowjekow, čim bóle rosće tež zamołwitosć jednotliwcow a kolektiwow...“ (z pastoralneje konstitucije wo cyrkwi w džensnišim swěće, č. 34).

Čłowjek njeje swrjeny do swojeje najblišeje wokoliny jako zwěrjo. Jenož čłowjekej sy wotewrjene wyšinje a zdalenosće, dalje a dalje dopožnaća a wudobytki, haj čłowjekej Bóh poskića wěčne žiwjenje! Hižo pěnser w Starym Zakonju před mnoho stami lětami w psalmach wuchwaluje čłowjeka jako krónu Božje stwórbje. Přěčitaj sej w nowym wudaću k tomu psalm 8! „Knježe, naš Knježe, kak krasne je twoje mjeno po cylej zemi, kiž sy rozpřestrěl swoju slawu na njebjesa... widžu twoje njebjesa, skutk twojich porstow, měsačk a hwězdy, kotrež sy stworil... Što je čłowjek, zo na njeho spominaš?... Móc sy jemu dał nad skutkami twojeju rukow, z čěsću a krasnosću sy jeho skrónowal...“ Njejsu tole słowa, kotrež so runje do našeho létotka ze swojimi mnohimi techniskimi nowosćemi hodža? Widžimy, zo su słowa Swjateho Pisma woprawdže načasne, moderne.

### Psalm na měsačku

Słowa tohole 8. psalma su sobu přěnje słowa čłowjekow našeje zemje, kotrež su zawostajene na měsačku. Ameriscy astronauta su na měsačk sobu wzali kowowu desku z napismom: „Tu stajištaj čłowjekaj z planeta zemje přěni króć swoje nohi na měsačk w juliju lěta Knjeza 1969. Přindžechmój w pokoju za wšěch čłowjekow.“ Podpisani su třo astronauta a prezident Nixon. Mjez předmjetami, kotrež staj astronautaj na měsačku zawostajiloj, wšak je tež bamžowska chorhojčka a lačonski tekst 8. psalma ze swojoruč-

nej poznamku bamža Pawoła VI., hdžež zwurazni žadosć za měrom a pokojom za wšitkich ludži. Hižo před něšto časom do lěta Apolla 11 je bamž přez swojeho japošolskeho delegata Raimonda tole přepodać dał nawodže NASA Painej. Hromadže z podobnymi měrowymi poselstwami je so pergament přenjesl na mikrofilm, a astronautaj staj to w šatuli zakótwiwoj na měsačku. Bamžowa gesta ma zwuraznić duchowny wuznam tutoho historiskeho podawka.

Dnja 20. julija wječor je bamž tež sam w bamžowskej hwězdarni nje-daloko Castelgandolfo a pozdžišo před televizorom scěhował podawki na měsačku. Miliony ludži na zemi džě so njeposrědnje scěhować móhli přistaće kapsle ‚Worjo!‘ při ‚Morju měra‘. Hnydom po zbožownym přistaću astronautow modleše so bamž: ‚Chwała Bohu we wyšinach a pokoj na zemi čłowjekam dobreje wole. Jako pokorny zastupnik Chrystusowy, kotryž je při swojim zestupje k nam z hlubin Bójtwa dał zaklinčec tónle zbožny spēw z njebjes, chcemy džens być jeho wothłos a wospjetować jón jako slawnostny hymnus cyteje našeje zemjekule, kotraž nětko hižo njeje njepřekročomna hranica za čłowjestwo, ale wotewrjeny móst do njeskónčeneho swětnišća. Bohu njech so dawa čěsć a ludžom, kotřiž su tutón wulki skutk zmóžnili...‘

Na to so bamž njeposrědnje wobroći na astronautow a strowješe jich w jendželskej řeči: „Ze swojeje hwězdarnje w Castelgandolfoje pola Roma řeči k wam bamž Pawoľ VI. Strowju was a žohnuju was, kotřiž sće zdobyli měsačk, blěde swětło našich nocow a sonow. Přinjesće na měsačk — z našim žiwym podžělom — hlós ducha a chwalošpěw na Boha, našeho Stworiceľa a Wóčta. Sym wam bliski ze swojimi zbožopřecemi a swojej modlitwu. Zhromadnje z cylej katolskej cyrkwy was strowi bamž Pawoľ VI.“

Tole je řečaľ bamž, a tak je tež začuwało a zbožo prało k wulkotnemu wuspěchej mnoho milionow sprawnych a wěriwych čłowjekow. To je stejnišćo každeho moderneho wěriwego čłowjeka džensa k njepředstajomnym wudobyćam wědomosće a techniki.

### Wěda, technika a nabožina

Dołhe tysacy lět su čłowjekojo žedžili za tajkimi a podobnymi wudobyćemi kaž lět k hwězdam. Nětko wěmy, zo so ludžom tajke žadosće hodža dopjelnić, zo so tajke problemy hodža z njewšědněj dokładnosću wuspěšnje rozrisać.

(Pokročowanje scěhuje)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. — Wuchadza jónkróć za mjesac z licencu č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Hłowny zamołwity redaktor: superintendent Gerhard Wirth - Njeswačidski. — Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin. — Čisć: Nowa Doba, čisćerňa Domowiny w Budyšinje (III-4-9-3175)